

ZVAIGŽŅU
DĀRŽĪ

Sandra Krūmiņa

ZVAIGŽŅU
D·Ā·R·Ž·I

821.174-31

Kr 895

Vāka dizaina autore Natālija Kugajevska

Vāka noformējumā izmantoti attēli no © ipeema/depositphotos.com,

© titoOn2/dephositphotos.com, © Anna_Om/dephositphotos.com

Priekšlapu noformējumā izmantots attēls no

© Kg.karolina/depositphotos.com

Sandra Krūmiņa
ZVAIGŽŅU DĀRZI

Apgāda vadītāja *Vija Kilbloka*

Projekta vadītāja un redaktore *Bārbala Simsons*

Korektores *Andžela Berķe, Ilona Burka*

Mākslinieciskā redaktore *Inguna Kļava Švanka*

Apgāds Zvaigzne ABC, SIA, K. Valdemāra ielā 6,
Rīgā, LV-1010. Red. nr. L-4347.

Jelgavas tipogrāfija

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana
vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums.

Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma
148. pantā.

© Sandra Krūmiņa, 2023

© Literārā apdare, izdevums, mākslinieciskais noformējums,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2023

ISBN 978-9934-31-875-7

1. Teika par apgāztajiem ratiem

Orions ir viens no skaistākajiem zvaigznājiem ziemas debesīs. Izteismīgo, smilšu pulkstenim līdzīgo figūru var nekļūdīgi atpazīt pēc trīs zvaigžņu rindas, kas kā josta aptver smilšu pulksteni tieši vidū. Tas ir ļoti sens zvaigznājs, ko līdzīgi kā Lielo Lāci, Plejādes, Dienvidu Krustu un citus izteismīgākos kopš aizlaikiem apviuši mīti. Grieķiem Orions bija mednieks, skandināvi tajā saskatīja dievietes Frigas vārpstiņu, savukārt lakotu ciltij Ziemeļamerikā tas bijis milzīgs bizons.

Oriona spožāko zvaigzni sauc Betelgeize. Pašlaik tā izskatās sarkanīga, bet debesu vērotāji senajā Ķīnā pirms diviem tūkstošiem gadu to raksturoja kā blāvi dzeltenu. Mūsdienu astronomiem šādas senas liecības palīdz izsekot pārmaiņām šajā zvaigznē, jo Betelgeize strauji tuvojas savas dzīves noslēgumam. Beidzot uzsprāgusi, tā vairākus mēnešus mirdzēs pie mūsu debesīm spoži kā pilnmēness, lai pēc tam izzustu uz neatgriešanos. Daži pat uzskata, ka sprādziens jau ir noticis, bet mēs par to vēl nezinām, jo gaismai no Betelgeizes vajadzīgs vairāk nekā piecsimt gadu, lai pieveiktu attālumu līdz mums. Tas nozīmē, ka tāda, kādu to redzam šodien, Betelgeize patiesībā bija laikā, kad Latvijas teritorijā vēl valdīja Livonijas ordenis.

Bet stāsts par Orionu nav tikai stāsts par zvaigžņu bojāeju.

Pakāpusies uz metāla kāpnēm, jauna sieviete pavērsa observatorijas teleskopu pret citu apbrīnojamu šī zvaigznāja objektu – Oriona miglāju –, lai parādītu apmeklētājiem, kā izskatās Zemei tuvākā vieta, kur dzimst jaunas zvaigznes.

Gaisā bija jūtams februāra dzestrums. Baltais, apaļais observatorijas korpuss atradās uz jumta četru stāvu augstumā virs Ventspils. No turienes pavērās jauks skats uz laternu izgaismoto pilsētu. Sniega uz ielām bija palicis maz. Šogad ziema bija izrādījusies nepastāvīga, un dienu atkušņi pēc tumsas iestāšanās mijās ar kodīgu salu. Tomēr sieviete apņēmīgi ignorēja aukstumu. Spiezdama vadības pults pogas, lai iedabūtu miglāju skatu meklētājā, viņa pat pasita aiz muguras tumšzilās formas jakas stūrus. Milzīgais izmērs bija daudz par platu viņas nelielajam, sievišķīgam augumam. Arī cepures viņai nebija, un pie katras straujākas kustības novīļņoja pusgarās, gaišbrūnās matu cirtas. Tās piešķīra trīsdesmitgadnieces apaļajai sejai rotaļīgus vaibstus, bet lielajās, zilajās acīs atspoguļojās dzīvesprieks un aizrautība. Uz nozīmītes pie jakas malas bija lasāms vārds – Elga Ziemeļniece, Ventspils Jaunrades nama planetārija un observatorijas šovu vadītāja.

Pēdējais seanss piektdienas vakarā tuvojās noslēgumam. Trīs apmeklētāji, sastājušies teleskopa pakājē, ar gaisīgu nenopietnību jokoja par to, ko iepriekš bija uzzinājuši planetārijā, un gaidīja, līdz Elga notēmēs teleskopu. Kad tas bija darīts, viņa nolēca zemē un mudināja pārējos pa vienam kāpt skatīties.

– Tikai uzmanīgi!

Kamēr apmeklētāji piesardzīgi virzījās pa pustumsu, Elga nostājās iesāņus turpat pie kāpnēm – lai ķertu, ja nu

kāds tomēr kritis, un arī tāpēc, ka teleskopa automātiskā izsekošanas funkcija nedarbojās un ik pa brīdim pašai vajadzēja pavirzīt teleskopu līdz miglājam. Pats miglājs, protams, stāvēja uz vietas, bet Zeme, kā zināms, griežas, tāpēc teleskopa okulārā izskatās, ka objekts visu laiku slid ārā no skata lauka.

Pirmais apmeklētājs bija ticis uz kāpnēm, un Elga turpināja stāstījumu. Tātad...

– Orionā miglāju var ieraudzīt arī ar neapbruņotu aci. Ja ieskatās ciešāk, var saskatīt, ka vidējā zvaigznīte tur, tā saucamajā Orionā zobenā – tas ir, vertikālajā līnijā tieši zem Orionā jostas –, ir mazliet tāda kā izplūdusi. Lūk, tas ir Orionā miglājs.

– Tāds baigi pelēks, – secināja vīrietis pie teleskopa. Pietuvinājumā miglājs izskatījās pēc traipa, kurš melno debesi izpludina zilganā, savādi sastingušā tonī. Šo mirzumu ierosināja miglājā dzimušās jaunās zvaigznes.

– Nu, mazliet, – Elga paraustīja plecus. – Jūs noteikti esat redzējuši lielās, krāsainās bildes, kas uzņemtas ar Hablu. Ir jau skaisti, un es pati nevaru sagaidīt, kad beidzot palaidīs jauno Džeimsa Veba teleskopu. Tas būs daudz lielāks par Hablu, tāpēc bildes būs vienkārši fantastiskas. Bet tie ir milzīgi kosmosa teleskopi, kur bildes tiek taisītas dienām ilgi, saliktas no tūkstošiem uzņēmumu un pēc tam visādos veidos apstrādātas, kamēr mēs te, pilsētas laternu gaismas piesārņojumā, uz mirkli ieskatāmies mazā caurulītē. Tāpēc man liekas, ka tam pleķītim, ko tagad redzam paši savām acīm, ir mazliet cita vērtība. Mēs esam te, uz vietas, zem īstām debesīm, nosaluši, kā kārtīgiem entuziastiem pieklājas... – Un apmeklētāji, protams, iesmējās. – ... un tā gaisma, ko redzam teleskopā, ir īsta. Tā tiešām

ir piedzimis tajā miglājā, tūkstoš trīssimt gadu ceļojusi pa kosmosu un beidz savu ceļojumu šovakar, šeit, mūsu acīs. Manuprāt, tā ir neatkārtojama tuvības sajūta Visumam, kaut arī detaļas varbūt nav tik krāsainas.

– Nē, nu, ja tā saka... – Apmeklētājs pie teleskopa atkal pietuvināja aci okulāram. Elga pašapzinīgi pasmaidīja. Pēc tāda izskaidrojuma cilvēki vienmēr paskatījās otrreiz.

– Labi, pietiks tev, palaid arī citus pie tās gaismas! – vīrietim iesmiedamās uzsauc viena no sievietēm, bet viņš tikai atgaiņājās un turpināja skatīties.

Tikmēr Elga palūkojās augšup. Debesis bija skaidras, un mēness vēl pārāk šaurs, lai izgaismotu nakti ar savu blāvo spīdēšanu. Ideāli apstākļi novērojumiem. Februāra debesis bez Oriona miglāja var ieraudzīt vēl daudz ko citu un, ja paveicas, – arī kaut ko neikdienišķāku. Izņēmusi no kabatas telefonu, viņa atvēra vienu no daudzajām astronomijas lietotnēm, ko bija uzinstalējusi, un pārbaudīja ziemeļblāzmas prognozi. Joprojām spēkā.

– Miglājs vēl nekur nepazudis, – Elga ierunājās. – Vismaz ne tuvāko simt tūkstošu gadu laikā, kamēr jauno zvaigžņu starojums to nebūs izklīdējis. Bet vispār debesis mums šovakar ir īpaši labvēlīgas. Zemei tuvojas magnētiskā vētra, tāpēc naktī sola ziemeļblāzmu, turklāt diezgan stipru. Ja esat iedvesmojušies, noteikti ir vērts aizbraukt uz kādu tumšāku vietu paskatīties.

Apmeklētāji automātiski pameta skatienus augšup, ārā pa lūku.

– Tagad jau var redzēt?

– Šķiet, ka vēl ne, drīzāk ap pusnakti. Un, ja arī būtu tagad, mēs to tāpat neredzētu, – Elga kritiski pameta galvu durvju virzienā. Jumta terases otrā galā slējās nama siena

un durvis, kas veda atpakaļ iekštelpās. – Ziemeļi ir tur, kur mums priekšā mūris. Nē, ja gribas redzēt ziemeļblāzmu, ir jābrauc ārpus pilsētas, kur uz ziemeļiem ir tumšs un horizonts ir maksimāli zems – visideālāk, protams, pie jūras. Ja nevar saprast, uz kuru pusi ir ziemeļi, telefonā var uzinstalēt pašu vienkāršāko kompasu. Bet galvenais: lai būtu kāda kosmisko laika apstākļu lietotne, kur var redzēt indeksu, kas parāda magnētisko vētru stiprumu.

– Kosmiskie laika apstākļi? Ir vismaz drusku precīzāki par parastajiem? – Vīrietis beidzot sāka bīdīties lejup pa kāpnēm. Elga pasmaidīja pietēlotā vainīgumā.

– Ne vienmēr. Ziemeļblāzma ir atkarīga no vairākiem faktoriem, tāpēc reizēm var arī neparādīties, pat ja indekss ir augsts.

– Tādas lietas jau nu labāk arī negaidīt, – ierunājās viena no sievietēm. – Vismaz mums, latviešiem, kāvi nekad nav nozīmējuši neko labu. Profesora Strauberga paražu krājumā taču teikts – ja tie kaujas pie debesīm, būs liels karš un mēris.

Kāvi? Elga atcerējās, ka ir dzirdējusi tādu vārdu, bet tas bija sen, varbūt skolas laikā. Un pavisam noteikti ne no kaut kāda profesora Strauberga vai viņa paražu krājuma.

– Tādas lietas es laikam nebūšu lasījusi.

– Tā ir mūsu senču gudrība. Senatnē cilvēki taču arī kaut ko saprata. To nevajadzētu tā vienkārši aizmirst, – sieviete piebilda, acīmredzot juzdama, ka šova vadītāja nav uztvērusi viņas teikto ar atbilstošu pietāti.

Elga sarauca pieri. Jā, reizēm gadījās apmeklētāji, kuri juta vajadzību dalīties ar netradicionālākām pārlicībām. Viņa mācēja tikt galā arī ar tādiem, bet nekā baudāma šādās diskusijās nebija.

– Nu, es nezinu, – Elga teica, neuzkrītoši ieskatīdamās pulkstenī. Vēl pāris minūšu, un seanss būs galā – varēs sūtīt apmeklētājus prom ar visiem kāviem. – Tās ir tikai manas domas, bet... senatnē cilvēkiem taču nebija tādas zinātnes kā mums šodien. Viņi daudz ko neprata izskaidrot, tāpēc viss droši vien šķita daudz bīstamāks. Pat tāda miermīlīga parādība kā skaistas gaismas debesīs.

Otra sieviete likās mazliet piekāpīgāka.

– Bet nekādas labās tās magnētiskās vētras taču arī nav, vai ne? Es te nesen noskatījos vienu dokumentālo filmu, kur tieši stāstīja, ka tās varot izsist no ierindas visus datorus un elektroniku pasaulē. Protams, es jau saprotu, ka senlatviešiem datoru nebija, bet, redz, ka viņi kaut kā laikam tomēr jau zināja, ka nav labi.

– Jā, bet nav nekādu pārliecinošu pierādījumu, ka magnētiskās vētras ietekmē arī dzīvo dabu.

– Nu, varbūt...

Ar to seansu varēja arī noslēgt. Tomēr Elga minstinājās. Darbs bija viņas iespēja dalīties savā mīlestībā pret astronomiju, tāpēc galvenais viņai bija apmeklētāju prieks – neatkarīgi no tā, kam katrs ticēja. Bet kāds gan tur prieks, ja pēc seansa paliek sajūta, ka cilvēka viedoklis nav ticis uztverts nopietni? Gribējās, lai ziemeļblāzma viņiem visiem, pat tai sieviete, kura runāja par karu un mēri, pēc izešanas no observatorijas tomēr asociētos ar kaut ko brīnišķīgu. Tāpat kā Elgai.

– Jā, tāpēc es... – apdomājusies viņa atkal ierunājās.
– Nu, kamēr kāda magnētiskā vētra tiešām nesolīs iznīcināt visu pasauli, kas, par laimi, ir diezgan maza varbūtība, turklāt zinātnieki tādu katastrofu mūsdienās var paredzēt jau iepriekš un mums pat ir iespējas vismaz daļēji pasargāt

savas tehnoloģijas, tikmēr, es domāju, ziemeļblāzmu nevar jag saistīt ar karu vai mēri. Vismaz es tā nedaru. Patiesībā... – ieturējusi īsu, aprēķinātu pauzi, viņa vēlreiz ielūkojās pulkstenī, bet šoreiz tā, lai redz visi, – ... seanss tūlīt būs cauri un mana darbadiena būs galā. Un zināt, ko es darišu? Ieliešu termosā karstu tēju, sapakošu kaut ko garšīgu un braukšu ziemeļblāzmu fotografēt. Un, ja arī neko beigās neieraudzišu, ne jau tā blāzma būs tā svarīgākā, bet gan viss piedzīvojums kopumā. Izkustēšanās no mājas, ziemas klusums naktī, varbūt pat ugunskurs un, nu... zvaigžņotās debesis.

– Nu, lai kā tur būtu, gan jau nekas ļauns nenotiks, ja vienkārši paskatīsimies, – piekāpīgākā no sievietēm iesmējās un pēc tam pagriezās pret vīrieti. – Mums tāpat vēl tālu jābrauc. Kādā no tavām pīppauzēm piestājam kādā klajākā laukā paskatīties? Ko saki?

Viņam laikam bija iepatikusies ideja par kosmiskās gaismas uztveršanu savās acīs.

– Jā, labi.

Pateikdamās par uzmanību, Elga noslēdza seansu un iededza lielo spuldzi, lai apmeklētāji var droši izklūt no observatorijas. Iedami prom, viņi pateicās par stāstījumu, un tas sildīja sirdi. Mazās grupiņās veidojās personiskāka saikne ar cilvēkiem, un tad bija īpaši viegli uzburt to kosmisko sajūsmu, kas Elgai tā patika.

Palikusi viena, Elga ātri salika atpakaļ teleskopa vāciņus un grasījās aizvērt arī kupola lūku, bet, nospiežot sienas pogu, nekas nenotika. Tehniskas problēmas observatorijā un planetārijā bija ikdienišķa parādība, un pēdējā laikā bija sācis niķoties arī kupola vāks – tas vērās ciet arvien lēnāk

un reizēm pat aizķērās. Bet tas vēl nekad nebija vienkārši apstājies. Elgai nebija ne jausmas, kas tam varēja būt noticis – viņas stiprā puse bija šovu vadīšana, nevis salūzuša aprīkojuma atdzīvināšana. Vēl pāris reižu bez panākumiem paspaidījusi pogu, viņa saprata, ka pati galā netiks, un veicīgi zvanīja kolēģei.

– Paula? Saki, ka vēl esi uz vietas!

– Esmu. Zināju, ka tu mani meklēsi! – atsmēja dzirkstoša jaunas sievietes balss.

– Izlasīji zvaigznēs? – Elga paironizēja, labi saprazdama, ka Paula viņu vienkārši kaitina. Bērnu astronomijas pulciņš, kurš šodien bija Paulas pārziņā, beidzās vienlaikus ar pēdējo seansu, tāpēc bija tikai loģiski, ka kolēģe vēl nebija paspējusi aiziet mājās. – Bet, ja nopietni, ir sūdi. Vāks neveras ciet.

– Elektriņa ir?

– Protams, ka ir! Gaisma taču spīd.

– Hm... ka tikai motors nav nosvilis.

Elga nobālēja.

– Kā to var zināt?

– Dūmi nekūp? Nekas nesmird?

Telefonu no auss neatraudama, viņa piesteidzās pie lūkas malas un strauji ievilka nāsīs ledaino gaisu. Bija gan jūtams viegls deguma aromāts, bet likās, ka tie ir tikai skursteņu dūmi. Aukstos vakaros, kad valda bezvējš un atmosfēras spiediens ir augsts, tie neizklīst un visa pilsēta smaržo pēc izkurinātas malkas.

– Man liekas, ka nē.

Paula izklausījās atvieglota.

– Okei, tad vairs neko neaiztīc. Es jau eju.

Ielikusi telefonu atpakaļ kabatā, Elga vēlreiz paskatījās ārā pa lūku. Labi, ka vakars bija tik mierīgs un bez nokrišņiem – tas nozīmēja, ka teleskops kādu brīdi varēja droši pastāvēt zem klajām debesīm. Kaut nu Paulai izdotos vāku salabot! Elga ticēja, ka nav nekādi veicinājusi tā salūšanu, tomēr zināma nedrošība nomāca. Un kāpēc tādai problēmai vajadzēja atgadīties tieši piektdienas vakarā, kad viņa izdomājusi braukt ziemeļblāzmas medībās? Tas bija nežēligi.

Beidzot priekšelpas spuldžu atblāzmā nozibēja ēna, un pēc mirkļa pa observatorijas durvīm ienāca Paula Grāvere. Sievietei pieliecoties, nošūpojās blondo matu aste, un biežā meikapa iezīmētās acis aiz šaurajām, taisnstūrainajām brillēm nopētīja observatoriju ar saimnieces vērtējošo skatienu.

– Nu, kas tam draņķim atkal kaiš?

Paulai bija trīsdesmit seši gadi, pārliecība kā Anglijas karalienei un bezbailība kā klases huligānam. Turklāt viņai par spīti attiecīgās izglītības trūkumam bija ķēriens uz tehniku, kas šeit acīmredzami noderēja. Vispār tehnisko zināšanu prasība bija norādīta arī šovu vadītāju amata aprakstā, tāpēc, piesakoties šai vakancei, Elgai pirmo un vienīgo reizi mūžā radās iespēja likt lietā ar grūtībām izmocīto IT bakalaura grādu. Pārējā laikā viņa varēja paļauties uz Paulu un savu interesi par astronomiju. Tā nu pienākumi abu kolēģu starpā bija sadalīti atbilstoši katras talantiem – bez seansiem un astronomijas pulciņa nodarbībām, kuru grafiks bija godīgi pārdalīts uz pusēm, Paulas pārziņā bija tehniskā un administratīvā puse, savukārt Elga atbildēja par šovu saturu un reklamēšanu.

– Nekustas, un viss. – Bezpalīdzīgi uzlūkojusi Paulu, viņa noplātīja rokas.

– Okei, skatāties...

Kolēģe pabakstīja pogu, bet tā, protams, nereaģēja. Pēc tam viņa iededza telefona lukturi un devās sistemātiskā izlūkgājienā pa observatoriju. Elga viņai šobrīd neko nevarēja palīdzēt, bet atstāt kolēģi vienu arī nelikās pareizi, tāpēc atlika vien pakāpties malā.

– Kā tev liekas, kas notika?

– Velns viņu zina. Kuru vairs pārsteidz, ka šeit kaut kas saplīst? – Paula ciniski atteica. Elga sajūtās mazliet labāk – pat ja vāku tiešām būtu sabojājusi viņa, Paula nepārmestu. Bet vienalga ir labi, ja vainu var novelt uz kaut ko citu.

– Es nesaprotu... kā priekšniecība var neredzēt, ka te viss turas pēdējiem diegiem?

Paula iesmējās.

– Priekšniecība neredz neko, kas rada izdevumus. Lētāk ir uzkrāmēt neiespējamo misiju diviem skuķiem, kas te ekspluatējas par centiem.

– Tā ir cūcība, – Elga žēlabaini noteica.

– Janvāra sapulcē taču skaidri pateica – mums ir jāklūst ienesīgākām. Pašām jānopelna sev naudiņa, – Paula neslēpa sarkasmu. – Pilsētā ar rītdienu cēloņsakarība strādā izdevīgākajā, nevis loģiskākajā virzienā.

Jā, sarunas par finansējumu allaž bija tieši tik bezjēdzīgas. Planetārijs un observatorija vairs nebija nekādi jaunie, dabiskais nolietojums arvien biežāk lika sevi manīt. Turklāt tie neizrādījās pietiekami ienesīgi, lai vadība uzskatītu par vajadzīgu ieguldīt līdzekļus to modernizēšanā. Tāpēc tie gadu gaitā bija zaudējuši savu augsto tehnoloģiju spožumu, un tagad par ne sevišķi motivējošo atalgojumu tur negribēja strādāt pat studenti. Tāpēc arī ne Elga, ne Paula īsti neatbilda amata prasībām un tikai abas kopā varēja

nodrošināt pilnu planetārijam un observatorijai nepieciešamo prasmju komplektu.

– Es nezinu, vai tā mēs kļūsim ienesīgākas, bet man radās ideja jaunam planetārija šovam, – Elga ierunājās, lai attaisnotu savu eksistenci observatorijā.

– Striptīzs?

– Nu nē taču! Tagad, pēdējā seansā, es pieminēju ziemeļblāzmu, un viena apmeklētāja sāka runāt par kaut kādiem senlatviešu ticējumiem. Man ienāca prātā – ja mums bija šovs par sengrieķu zvaigznāju mītiem, varbūt kaut ko līdzīgu var uztaisīt arī par latviešiem?

– Kas tad mums vispār ir bijis? Greizie Rati, Sietiņš? – Paula pajautāja. Viņas balsī atspoguļojās neliela skepse, bet tā nebija ļaunprātīga. Paula vienkārši bija ļoti praktiska. Arī šovus viņa vadīja tīri informatīvi un jutās ērtāk, uzskaitot faktus, nevis mēģinot uzburt kaut kādus iztēles ceļojumus. Līdz ar to, ja faktu bija maz...

Toties Elgu bija pārņēmusi dedzība.

– Man nav ne jausmas. Bet izklausās labi, ne?

– Nu, dāvai, skaties.

Tā laikam bija domāta kā vispārīga piekrišana, bet Elga nolēma ķerties pie lietas šeit un tagad. Kamēr Paula luktura gaismā kustināja lūkas vāka detaļas, Elga mirkli padomāja un ierakstīja telefona meklētājā vārdus “senlatviešu zvaigznāji”. Rezultātu nebija daudz, toties starp tiem atradās tieši tas, kas vajadzīgs – teika par to, kā radušies Lielie Greizie Rati. Tas bija pareizais ceļš, un tagad pat situācija ar kupola vāku vairs nešķīta tik dramatiska.

– Re, no kaut kādas latviešu teiku grāmatas – vilks gribējis apēst ratos iejūgtu zirgu. Zirgs sabijies un apgāzis ratus, bet Dievs viņu izglābis un ar visiem ratiem pacēlis

debesīs. Tur tie arī palikuši tādi greizi, bet pats zirgs bijis melns, tāpēc viņu nevar redzēt. Vai nav fantastiski?

Paula šķelmīgi atskatījās.

– Jā, var just, ka stils atšķirībā no sengrieķiem nav slīpēts vismaz divus tūkstošus gadu.

– Nu un? Toties vismaz mūsējais. – Elga turpināja šķirstīt meklēšanas rezultātus. – Vajag tikai pareizi pasniegt, un būs tikpat interesanti kā grieķiem.

Tiesa, nekas tik konkrēts kā teika par apgāztajiem ratiem vairs neatradās. Bet kurš teicis, ka šovam vajadzīgas tikai teikas? No vienām vienīgām teikām bija sastāvējis šovs par grieķu zvaigznājiem, precīzāk, par divpadsmit zodiaka zvaigznājiem, un tas Elgai patiesībā bija šķitis mazliet vienveidīgs. Toties senlatviešu astronomija... tur taču varētu stāstīt daudz plašāk. Piemēram, par tām pašām ziemeļblāzmām – ka tās nav nekādas nelaimes vēstneses, bet vienkārši jonizēta atmosfēra, – un vienlaikus rādīt trīsdimensiju attēlus ar Zemes magnētiskajām līnijām. Jebkādas ilustrācijas, kuru planetārija programmatūrā nebija, Elga būtu gatava uzzīmēt pati – brīvajā laikā viņa niekojās ar vizuālo mākslu. Gan jau nebūtu pārāk sarežģīti uzzīmēt arī kādas vienkāršas vektoru grafikas vai kas nu būtu vajadzīgs programmatūras datu bāzei. Idejas par izpildījumu nāca cita pēc citas. Vajadzēja tikai jēgpilnus stāstus.

Tikmēr Paula laikam bija panākusi zināmu progresu ar lūkas vāku.

– Piespied tagad to pogu.

Iestūmusi telefonu kabatā, Elga piesteidzās pie vadības paneļa un izdarija, kā likts. Kādu mirkli nekas nenotika, bet tad vāks, abām par prieku, beidzot atdzīvojās.

– Paldies Dievam... – Elga atvieglotā izdvesa. – Tu esi glābēja!

Paula papūta elpu uz pārsalušajiem pirkstiem.

– Ciet ir, bet motors velk pēdējo dzīvību. Es vēl paskatīšos, kā atvieglot nabagam pēdējās mocības, bet tev te nav jēgas salt. Dod man atslēgas, un droši vari lasīties prom.

Iet prom un atstāt Paulu piektdienas vakarā pēc darba aukstumā vienu? Nu nē. Elga apzinājās, ka nevar kolēģei nekādi palīdzēt tiešā veidā, bet viņa vienalga varēja mēģināt būt noderīga. Piemēram, ar ideju par jaunu šovu.

– Ai, man tāpat nekur nav jāsteidzas. Aiziešu uz planetāriju un pameklēšu kaut ko vairāk par tiem zvaigznājiem, kamēr tu te ņemsies.

Paula sarauca pieri.

– Un uz mežu nebrauksi?

To, ka Elga dievina mežus, laikiem zināja visi, kuri kaut reizi bija runājuši ar viņu par hobijiem. Elga regulāri devās tuvākos un tālākos pārgājienos gan pa iestaigātām takām, gan dziļiem brikšņiem, bet tikpat bieži izbaudīja arī ilgas, mājīgi slinkas stundas pie ugunskura, eksperimentējot ar jaunām ēdienu receptēm vai vienkārši baudot mežu kluksumu. Tomēr visvairāk viņai patika uzklāt mašīnā guļvietu un vienkārši pārļaut mežos naktis, nebaidoties pat no ziemas aukstuma – tā bija neatkarotājama iespēja iemainīt ikdienas dzīvi pret meža mieru un tumsu. Un, ja vēl prognoze solīja ziemeļblāzmu...

– Protams, braukšu, – viņa atsaucās. – Vienkārši malka un visi krāmi man jau ir mašīnā. Nav jēgas pirms tam braukt uz mājām. Tad jau labāk palieku te un vēl pastrādāju.

Tie nebija meli, tomēr negribējās Paulai atzīt, ka šobrīd Elgu vada sirdsapziņas pārmetumi. Turklāt prāta

priekšplānā dīdijās jaunā šova ideja. Tādā situācijā miera nebūs, iekams viņa nebūs uzzinājusi vismaz tik daudz, lai varētu iezīmēt kaut aptuvenu satura ideju.

Planetārijs bija iebūvēts vienā no Jaunrades nama trešā stāva zālēm kā liels, tumši pelēks iglu. Konstruktijas sienas sakļāvās kupolā gandrīz pie pašiem zāles griestiem, bet iekšpusē zem kupola bija izveidots 360 grādu ekrāns, uz kura projektors rādīja šovus un filmas. Šovi bija pašas Elgas sagatavoti stāstījumi, ko pavadīja planetārija programmatūrā veidotas vizualizācijas, savukārt speciālās 360 grādu filmas Jaunrades nams iegādājās no ārzemēm. Citādi planetārijs iekārtojumā daudz neatšķīrās no kinoteātra, vienīgi projektors bija uzstādīts pašā vidū starp apmeklētāju krēsliem kā balts, futuristisks skapis un attēloja saturu caur divām lielām lēcām augšpusē. Savukārt pašā aizmugurē, skatītājiem aiz muguras, tumšā nišā bija noslēpta darbvietā ar datoru, no kurienes vadīt šovus un palaist filmas.

Elga ieslidēja planetārija matētajā, mazliet ķīmiski smaržojošajā puskrēslā. Paklāji, mīkstie skatītāju krēsli un velūrs pie sienām apslāpēja skaņas, neļaujot veidoties atbalsīm. Ja būtu ieslēgts lielais planetārija dators, šobrīd, visticamāk, skanētu fona mūzika – īpatnēji, kosmiski skaņdarbi, kuru vienmērīgās harmonijas bija kā radītas ceļojumiem pa Visumu. Bet lielo datoru Paula jau bija izslēgusi, rēķinādamās, ka šovakar seansu vairs nebūs, tāpēc Elga izņēma no plaukta portatīvo datoru un atvēra meklētāju. Tātad – *senlatviešu astronomija...*

Jo vairāk viņa meklēja, jo skaudrāka kļuva nojauta, ka tik vienkārši laikam tomēr nebūs. Galvenā atziņa nebija sevišķi daudzsološa – latviešiem esot bijuši savi zvaigznāji, bet to nosaukumi bija zuduši, un to formas vairs

nebija iespējams noteikt. Tomēr citos rakstos tika runāts par vairākiem *dārziem*, kuriem Saule izejot cauri vasaras laikā, – tātad acīmredzot kādi no zodiaka zvaigznājiem. Liecības par šo ritmu palikušas iekodētas vien tautasdziesmās, kuras Elga nesaprata. Vēl pēc brīža viņa uzgāja rakstu par kādu akmeni Rojas apkārtnē, kurš senatnē, iespējams, ticis izmantots debesu vērošanai līdzīgi kā slavenie megālīti Britu salās, bet, vai tā tiešām bijis, neviens vairs nevar pateikt. Īsumā – haoss.

Bet arī no tā varētu uztaisīt šovu, pat ja nesanāks tik zinātniski kā, piemēram, par Saules sistēmas planētām. Varbūt tāds netveramāks virziens būtu pat labāks, jo Elga bija ievērojusi, cik populārs pēdējos gados bija kļuvis viss senlatviskais – sākot ar latvju zīmju tetovējumiem, turpinot ar senvietu tūrismu un beidzot ar, lūk, kāvu kaujām observatorijā. Cilvēkus tas interesēja, bet Elga bija tikai astronomijas faktu atstāstītāja, ne folkloriste, un neko no tā visa nesaprata.

Pavērās planetārija durvis, un līdz ar zāles lampu gaismas šalti telpā ienāca Paula. Kopā ar viņu atgriezās arī atskārsme, ka senlatviešu astronomijas faktu trūkums šobrīd nav vienīgā šovu vadītāju problēma, un Elga bažīgi uzlūkoja kolēģi.

– Nu, kā?

– Saplēsts tur nekas pagaidām vēl nav, – Paula bezrūpīgi paraustīja plecus. – Bet apakšā kaut kas ķeras, un motors to vairs nevar pavilkt.

– Un saremontēt tur neko nevar?

– Cik varēju, tik palocīju, bet varam tikai atlikt nenovēršamo. Ja pirmdien priekšnieks būs uz vietas, būs jāmēģina izprasīt naudu jaunam motoram.

– Tātad, kā saprotu, turpmāk vienkārši nedrīkstam nolaist lūku līdz pašai apakšai, ja? – Elga sarkastiski atjautāja. Neviena no viņām nešaubījās, ka vadība naudu nedos.

– Un tu vēl teici, ka neko nesaproti no tehnikas. Labi, štrunts ar to. – Paula izķeksēja savu somu no tumsas Elgai aiz muguras. – Nu, lasāties?

– Drīz. Tas ir, tu vari iet. Es te drusku esmu ieķērusies ar tiem senlatviešiem.

– Ā, tomēr atradi vēl kaut ko?

Viņa nopūtās.

– Jā un nē. Laikam mums tiešām nekā daudz konkrēta nav. Un tas, ko pagaidām esmu atradusi, ir tik sapiņķerēts, ka man pat bail tev kaut ko tagad atstātīt, lai nesarunāju muļķības.

– Tad varbūt nav vērts?

– Nē, ir. Vienkārši vajag kādu, kurš varētu palīdzēt, – Elga teica, paritinādama darbinieku sarakstu kāda folkloristikas institūta mājaslapā. Paula pabrīnījās.

– Vesels institūts? Un tu domā rakstīt uz turieni?

– Nu, jā. Ja ne gluži prasīt palīdzību ar saturu, tad vismaz – lai parāda avotus vai saved kopā ar kādu, kurš varbūt specializējas tādā tēmā.

– Un cik tāds profesors paprasis honorāram?

– Tu domā, ka pētnieks prasīs naudu? – Elga izbrīnījās. Šī varbūtība viņai nebija pat ienākusi prātā. Bet tagad, kad Paula par to tik lietišķi atgādināja, tā šķita pavisam reāla... un, iespējams, tikko pārvilka svītru visai idejai. Tāpat kā ar visu šajā planetārijā.

– Kāpēc gan ne? Ja tas tiešām nav tik vienkārši, kāpēc kādam tērēt savu laiku? Vismaz es tā nedarītu.

– Bet mūziku es mums dabūju bez maksas, – Elga iebilda. Te Paulai bija jāatzīst, ka iebildums vietā. Skaņdarbus, kurus viņas izmantoja šovu laikā, Elga bija nejauši uzgājusi internetā un tūlīt aizrakstījusi cilvēkam, kurš tos komponēja, un izlūgusies atļauju izmantot tos planetārijā. Autors deva piekrišanu bez minstināšanās – viņš mūziku radīja savam priekam un jutās pagodināts, ka viņa darbi kādam izrādījušies noderīgi.

– Jā, vienīgi tas bija septiņpadsmitgadīgs vācu puika ar sintezatoru, nevis speciālists ar augstāko izglītību, kurš noteikti ir dzirdējis, cik turīga ir mūsu pilsēta ar rītdienu. – Paula palika nesatricināma. Elga rezignēta atslīga krēslā.

– Un kad tu sāksi man prasīt naudu par to, ka tev jālabo manu maiņu laikā saplīsušie lūžņi?

– Es labāk čakarējos ar observatoriju un visu pārējo, kas mums te regulāri plīst, nevis eju sviestā ar to, ko dari tu, – kolēģe sprieda. – Bet, ja nu tā alksti norēķināties, tu man varētu izpalīdzēt nākamēnes. Man būs vizīte pie ārsta. Ja tā iekritīs manā maiņā, paņemsi kādus seansus tad manā vietā?

– Protams, bez problēmām, – Elga atsaucās. Šovu vadītājas regulāri mainījās ar seansi, turklāt bieži arī nesvarīgāku iemeslu dēļ.

– Super, paldies tev. Un neekspluatējies te pārāk ilgi, tas tāpat ir kaķim zem astes. Labi, es nu pazūdu.

Un, pagriezusies uz izeju, kolēģe devās prom platiem, vingriem soļiem.

Kad durvis aiz Paulas bija aizvērušās, planetārijā atkal iestājās klusums, rādot, ka arī Elgai te vairs nav ko darīt. Vismaz ne šovakar. Un tomēr viņa negribēja iet prom, kamēr prātā vēl mutuļoja idejas. Zvaigžņotā debess latviešu

folklorā, *Zvaigžņu dārzi* – jā, tas bija īstais nosaukums! Tas uzrunāja kaut kā īpaši. Gara acīm viņa jau redzēja seno zīmju cauraustas ainavas planetārija digitālajās debesīs. *Zvaigžņu dārzi* nebūtu vienkārši šovs – tā būtu vīzija, skatītāju iecelšana senču pasaulē un aicinājums pacelt acis uz augšu, kur kosmiskie objekti pārvēršas stāstos un simbolos. To nedrīkstēja tā vienkārši atmet.

Labi, viņa nerakstīs institūta vadošajiem pētniekiem, kā bija domājusi sākumā, bet gan atradīs kādu, kura CV neizskatās tik iespaidīgi. Tādam varbūt būs mazāk plēsīgas ambīcijas. Un tāds varbūt nesemiesies par viņas nezināšanu.

Turklāt viņa nolēma nerakstīt uz institūta mājaslapā norādītajām darbinieku oficiālajām e-pasta adresēm, bet gan uzrunāt savu kandidātu privāti, lai dzēstu pēdējās formālās pieskaņas. Gan jau tas nebūtu jocīgi – galu galā cilvēki veidoja pseidoprofesionālus kontaktus visās malās.

Vienu no institūta pētniekiem izdevās atrast sociālajos tīklos uzreiz, jo viņam bija neparasts vārds – Arets Vītols. Viņa līdzšinējos akadēmiskos sasniegumus atspoguļoja ne tik biedējošais *Mg. philol.*, un pat fotogrāfijās viņš izskatījās pēc viena no tiem, ar kuriem problēmu parasti nemēdz būt – kalsns, ar brillēm, pagariem matiem, ne vecāks par trīsdesmit. Pārlaidusi skatienu viņa publikāciju sarakstam, lai pārlicinātos, ka viņš tiešām ir folklorists, nevis, piemēram, literatūrzinātnieks – tā, izrādījās, arī piederēja pie institūta pētāmajām jomām –, Elga pie šī Areta Vītola arī palika.

Savā vēstulē viņa neizplūda – stādījusies priekšā un paslavējusi savu darbavietu, viņa īsi aprakstīja jauno ideju un iesākumā vienkārši palūdza kādus avotus. Ja sadarbība

izdosies kā cerēts, varbūt vēlāk viņš pats piedāvās saturīgāku palīdzību.

Tagad Elga bija gatava doties prom arī pati. Dators jau bija izslēgts un nolikts atpakaļ plauktā, un viņa jau vilka mēteli, kad iepīkstējās telefons. Mazliet negaidīti, bet folklorists jau bija izlasījis viņas ziņojumu un atrakstījis atbildi. Ar vienu roku slēgdama ciet planetāriju, otrā Elga balansēja telefonu un lasīja. Īsumā – folkloristam Elgas ideja patika, un viņš bija ar mieru palīdzēt, bet viņš nemaz nebija zinājis, ka Ventspilī ir planetārijs, tāpēc viņam neesot ne jausmas, kādā formātā tur tiek veidoti šovi, un būtu labi, ja Elga pastāstītu par to visu mazliet vairāk, lai beigās populārzinātniskas izklaides vietā viņš neizrādās palīdzējis radīt akadēmisku monstru.

Elga bija sajūsmā. Viss notika tieši tā, kā viņa bija iztēlojusies. Turklāt ne vārda par honorāru. Ar to viņa jutās darba pienākumu izpildījusi godam, turklāt bija tik vēls, ka drīz nāks rāties administrators. Tāpēc viņa aizrakstīja, ka nebija cerējusi saņemt atbildi tik ātri un sikāk visu izstāstīs pirmdien. Piebilda, ka ir priecīga. Un vēl – ka folklorā pagaidām, cik nu viņa bija paspējusi palasīt, viņai nemaz nešķiet monstroza. Bet pēc tam izslēdza telefonam skaņu, lai beidzot noslēgtu garo darbadienu un varētu oficiāli doties nedēļas nogalē.

2. Meitene, mežs un ziemeļblāzma

Pulkstenis vēl nebija desmit, tāpēc Elga paspēja ieskriet veikalā un paņemt gan gaļu, ko cept uz ugunskura, gan pudeli karstvīna. Tas būs silts vakara papildinājums, lai meža mierā saliktu pa plauktiņiem dienas laikā sajundītās domas.

Pārējais nepieciešamais, sākot ar iesmu un termosu un beidzot ar cirvi kritalu saskaldišanai, ja nu beigsies malka, jau iepriekš bija salikts mašīnā. Vecais, mīļais *Volkswagen* universālis Elgai bija gluži kā otrās mājas – jau sen, tikko sākusi šādi braukāt uz mežiem, viņa saprata, ka daudz ērtāk ir glabāt nepieciešamās lietas mašīnā, nevis staipīt tās no dzīvokļa un atpakaļ teju katru nedēļas nogali. Vieņīgais izņēmums bija guļammaiss, segas un biezas virsdrēbes, kas aukstajā laikā pastiprināti uzsūca mitrumu, bet tās Elga bija paņēmusi jau no rīta. Citādi pārbāztais bagāžnieks nodrošināja tādu komfortu, ka mašīnā varētu pat dzīvot.

Tiklīdz pilsētas laternu gaismas bija aiz muguras un *Volkswagen* ieveda Elgu lauku šosejas tumsā, viņa sajuta – jā, tagad pasaule bija pārslēgusies citā režīmā. Tas bija gaisīgs stāvoklis, kurā ikdienas dzīve pazuda no apziņas un eksistēja tikai tas, kas saredzams un sadzirdams visapkārt. Te viņu vairs neinteresēja nekādi šovi, te nebija svarīgi – izdevās to lūku aizvērt vai ne. Te nozīme bija tikai procesam – kā viens siks cilvēks ieiet mežā un turpina tur darboties, lai uzturētu sevi siltumā pēc meža pasaules likumiem. Un neviens nevarēja tos pateikt priekšā, vismaz ne

pilnībā – daudz ko Elga bija sev atklājusi pati, un derīgs bija it viss, kas palīdzēja uzturēt siltu, modru ritmu apmetnē, kamēr vien viņa tur uzturējās.

Tikusi līdz krustojumam, kur maršruts no šosejas nogriezās uz maza zemes celiņa, Elga apstājās, lai novērtētu situāciju. Slikti ceļi bija vienīgie, kuros viņa par savu mašīnu mazliet šaubījās. Tomēr šķita, ka viss būs kārtībā – atkušņi savu bija padarījuši un mežā sniega nebija nemaz tik daudz. Turklāt sakusušie ūdeņi piejūras smilšainajā, skujām piebirusajā augsnē ātri pazuda. *Volkswagen* ienira mežā, un tālo gaismu vēdekļis iezīmēja asu kontrastu starp smilšaino ceļu, netīrajiem sniega vaļņiem, pelēkmelnajiem kokiem un necaurredzamo tumsas sienu tur, kur gaisma vairs nesniedzās.

Drīz galamērķis bija klāt – oficiālā *Latvijas valsts mežu* atpūtas vieta, viena no daudzajām, kas saceltas Latvijas biežokņos kā labiekārtotas meža oāzes. Tā bija pamatīga koka nojume ar soliem un galdus, uzcelta priežu ieskāvējumā uz nelielas kāpas blakus ceļam. Turpat blakus atradās arī ugunsкура vieta. Elga noparkoja *Volkswagen* netālu no tās, izslēdza dzinēju un izkāpa. Zābaki ar kristālisku čaukstu piezemējās uz sērsnas, bet pēc tam iestājās samtaini slāpējošs klusums. Jā, ierodoties apmetnē pēc tumsas, pirmajā brīdī pār muguru pārskrien sīkas skudriņas. Bet tās nav bailes. Nakts vienkārši nav cilvēku laiks, tāpēc ir vajadzīgs zināms brīdis, lai uztvertu apkārtni, iepazītu skaņas, saņemtu koku, krūmu un celmu siluetus un darītu mežam zināmu, ka šonakt šajā vietā saimniekos cilvēks. Jāļauj mežam sevi apņemt.

Elga pameta skatienu ziemeļu virzienā – turpat aiz kāpām sākās liedags, un starp priedēm bija labi redzamas

zvaigznes. Debesis virs jūras vēl bija melnas, bet ziemeļblāzmu lietotnē indeksi turpināja kāpt, tāpēc viņa daudz nekavējās un devās iekurt uguni.

Sapakojušies biežā ziemas jakā un pufīgās slēpotāju biksēs, viņa jutās kā siltā skafandrā. Tomēr tādā aukstumā kā šonakt sāk salt pat visbiezākajās virsdrēbēs, ja vien nepārtraukti nekustas vai nesildās pie uguns. Tāpēc viena no mīļākajām nodarbēm mežā Elgai bija malkas gādāšana – tas bija smags darbs, toties iznākumā deva acimredzamu, sildošu ieguvumu. Tiesa, zinādama, ka mežā ieradīsies vēlu, šoreiz viņa malku bija nopirkusi veikalā. Turklāt skrajajos, gandrīz caurredzamajos piejūras mežos ugunskuram derīgus kritušos kokus atrast nemaz nebija tik viegli. Bet arī tā bija daļa no piedzīvojuma, – tumšs bridieni tik dziļi mežā, ka skatienam nozūd pat apmetnes gaismas, valdzina īpaši baisi. Toties tad, kad, bez elpas klūpot, izdodas līdz ugunskuram atvilkt pirmo nosarmojušo baļķēnu, nakts šķiet uzvarēta un pārņem sajūta kā visistākajai medniecei.

Bet to varēs vēlāk – tas ir, ja vispār vajadzēs. Pagaidām pietika ar nopirkto malku – ugunskurs ātri iekūrās stabilā, dzirkstījošā ritmā, un drīz varēja likt vārīties katliņu ar vīnu. Kamēr tas sila, Elga nolaida mašīnas aizmugurējos sēdekļus un sagatavoja gulvietu, bet gaļu nolēma cept vēlāk. Līdz pusnaktij vēl bija laiks, tomēr ziemeļblāzmas tiešām mēdz uzvesties neparedzami, tāpēc vispirms viņa plānoja iet uz liedagu. Pārlējusi karstvīnu termosā, viņa paņēma statīvu, aizslēdza mašīnu un brida uz jūras pusi.

Nepastāvīgajā laikā ziemas cītīgi veidotie ledus krāvumi jau bija pazuduši, un dižjūra brīvi un vienmērīgi šūpojas pret kailo liedagu. Elga iestādīja statīvu smiltīs un novērtēja situāciju. Ziemeļrietumus mazliet aizsedza piekrastes

siluets, bet citādi skats bija labs. Virs horizonta stiepās tāds kā gaišāks pusloks, tomēr pagaidām tik blāvs, ka cilvēka acs tik tikko spēja sazīmēt raksturīgo zaļo krāsu. Telefona kamera, pateicoties ilgākai ekspozīcijai, atklāja mazliet vairāk – šur tur zem miglainā pusloka vertikāli uz augšu stiepās daži izplūduši stabi, bet tādiem pagaidām nebija vērts tērēt akumulatoru. Jācer, ka prognozes būs bijušas precīzas un drīz šos stabus varēs saskatīt arī dabā.

Muļķīgi, ka neienāca prātā pateikt tiem trim apmeklētājiem, lai vispirms mēģina ziemeļblāzmu nofotografēt. Citādi viņi tagad varbūt sala kādas šosejas malā un domāja, ka skatās tukšās debesis. Seansa laikā Elga bija pārlicināta, ka viss būs lieliski. Bet tagad, pati stāvēdama jūrmalā nakts vidū, viņa mazliet reālistiskāk saprata, ka cilvēki, kas neko daudz par tādām lietām nezina, viegli varētu vilties. Observatorijā tā notika regulāri – gan ar tiem, kas teleskopā gaidīja galaktikas visās varavīksnes krāsās, gan tiem, kam Saule baltās gaismas filtrā izskatījās pēc garlaicīga apelsīna. Tāpēc bija nepieciešams stāsts – lai atgādinātu, ka brīnumam nav vajadzīgs acīmredzams spožums, bet gan izpratne un sajūta. Ārprāts! – viņa pēkšņi saprata, cik patiesībā lielu atbildību būs sev radījusi ar jauno šovu.

Atsēdusies smiltīs, Elga atskrūvēja termosu, ielēja vāciņā mazliet vīna un iemalkoja. Dzēriena karstums izplatījās pa ķermeni kā tikams vilnis. Pēc tam viņa pacēla skatienu augšup. Virs galvas stiepās Piena Ceļš. Acīm mērots tūkstošiem reižu gan dabā, gan planetārijā, tas vienalga nebeidza saistīt. Tas lika uz sevi skatīties, bet spītīgi atteicās atklāt ko jaunu, mūžam palikdams pārāk augsts un savā neaizsniedzamībā reizēm pat izskatīdamies mazāk īsts nekā planetārija debesis. Patiešām, Elga bija tā pieradusi

pie projekcijām planetārijā, ka dabā atkal un atkal dabūja nobrīnīties, cik zvaigžņu kristāli patiesībā ir mazi, bet attālumā starp tiem – milzīgi.

Gaismas ziemeļos pamazām sāka iedegties arvien intensīvāk. Ar laiku tās cēlās arvien augstāk, līdz kļuva skaidrs, ka prognozei taisnība – šī būs viena no krāšņākajām ziemeļblāzmām, kādu Elga redzējusi pēdējo gadu laikā. Izstiepušies vijīgās lentēs pār debesīm, gaismas stabi virmoja kā kosmiskas arfas stīgas – brīžiem pat pārdabiski strauji. Visspožākās bija dažādās zaļā nokrāsas, bet lentes nāca cita pēc citas, nesdamas arvien jaunas krāsas, un ik pa brīdim iemirdzējās arī sarkanie, violetie un pat zilie toņi. Tie ir pavisam reti, jo sevišķi Latvijā.

Iestiprinājusi telefonu statīvā, Elga centās iemūžināt ainavu, eksperimentējot ar kompozīciju un iestatījumiem, un nosūtīja pāris fotogrāfiju arī savai draugu grupai čatā, saviem *meža večiem*. Kā jau grupas nosaukums ļāva noprast, viņi visi brauca uz mežiem tāpat kā Elga, bet par astronomiju nopietni interesējās tikai viņa. Tāpēc nebija brīnums, ka šovakar viņa ārā bija vienīgā. Brālis bija aizņemts, gatavojoties rītdienas lielajam pārvākšanās ārprātam, un arī pārējie bija ieplānojuši sev citas darīšanas vai vienkārši negribēja iziet no mājas tik vēlu.

Nolēmusi, ka skaistumā dalījusies pietiekami, viņa ielika telefonu atpakaļ kabatā, atgriezās savā smilšu zvilnī un, papildinājusi termosā vāciņu, turpināja vienkārši vērot.

Ziemeļblāzmas aizkars virmoja uz bezgalīgo zvaigžņu fona, uztaustīdams domu stīgas un harmonizēdamies ar tām kosmiskā rezonansē. Un ja nu šīm gaismām tiešām bija lielāka nozīme, nekā šobrīd iespējams aptvert? Protams, ne

jau tā, kā to bija pasniegusi apmeklētāja planetārijā, kas runāja par karu un mēri... bet ka debesu mistērijai ir kaut kāda loma cilvēka prātā? Ka cilvēks nebūtu izveidojies tāds kā tagad, ja nevarētu redzēt zvaigznes? Elga bija tikai jauna sieviete, kas sēž jūras krastā, dzer vīnu no termosā un fotografē zvaigznes ar telefonu, bet... mazliet iztēles, mazliet ļaušanās, un sirds iedrebējās, it kā viņa būtu nokļuvusi pie citas pasaules robežas – augstu virs pazīstamajiem mežiem. Tur valdīja dzidra tumsa un darbojās simboli, kurus viņa neprata atšifrēt. Bet viņa tos redzēja – tikpat skaidri kā tobrīd, kad iztēlojās jauno šovu planetārijā. Zvaigznes patiešām veidoja rakstus, savirknējās zīmēs, kuru jēgu nevarēja saprast caur faktiem un matemātiku. Nē, tā bija iekodēta citos kolektīvās zemapziņas nostūros, varbūt tieši tik vienkāršās izpausmēs kā tautasdziesmas vai cimdu raksti. Un folklorā varbūt bija tuvākais koda atslēgai, kas cilvēcei atlicis, lai varētu tai pietuvoties.

Ja vien Elga spētu to saprast... un, ja saprastu, vai mācētu izstāstīt citiem? Tā, lai arī viņi saprot? Izjūt? Protams, viņa apzinājās, ka liela daļa šīs pacilātības ir pašas uzburta, bet varbūt arī tas piederēja pie šīs mistērijas? Varbūt itin visos cilvēkos darbojās vieni un tie paši mehānismi, kas piešķir nozīmi vieniem un tiem pašiem simboliem – no cilvēka cilvēkā, no tautas tautā... Ne velti redzamāko zvaigznāju figūras ir vienādas pat visnesaistītāko kultūru priekšstatos. Un, jo vairāk viņa uzzinās, jo skaidrākās kategorijās varbūt sakritis šis pagaidām nenoslīpētais, haotiskais vilinājums.

Patiešām labi, ka šī nakts būs aplaimojusi ar tādu iedvesmas devu. Apziņā ar jaunu sparū sāka iezīmēties šova pamatideja. Protams, tad, kad būs noskaidroti konkrētāki fakti par zvaigžņotās debess lomu senlatviešu mitoloģijā,

tā, visticamāk, krietni izmainīsies, bet tie bija sīkumi. Kaut nu tas folklorists tiešām varētu palīdzēt!

Bija pagājusi kāda stunda, un Elgai bija pamatīgi nosalušas kājas. Ziemeļblāzma joprojām dejoja, bet viņa savu prieku bija guvusi un nu varēja doties atpakaļ.

Atgriešanās apmetnē līdzinājās mājupceļam no tāla, jaunatklājumiem pilna ceļojuma, un brīdī, kad Elga no klajā liedaga iegāja meža ielenkumā, prāta stāvoklis pilnībā nomainījās. Zvaigžņu laiks bija izdzīvots, un tagad nakts turpināsies meža mājīgajā, skaistajā vienkāršībā. Un, kaut arī viņa ik pa brīdim atkal pametis skatienu uz ziemeļiem, tas būs kā skats caur mitekļa logu.

Ugunsurs bija padzisis, bet bedrē joprojām kvēloja ogļu riekšavas, tāpēc sausās pagales, kuras Elga tur dāsni sameta, aizdegās gandrīz acumirkli. Turklāt bija laiks kārtīgām vakariņām – karstvīna siltums tukšā dūšā bija mazliet reibinošāks, nekā gribētos. Ar inženiertehnisku veiklību iekarinājusi virs ugunscura iesmu ar gaļas gabaliem, Elga atlaidās saliekamajā krēslā, atbalstīja nosalušās kājas pret ugunscura bedres akmeņiem un ļāva skatienam izkust liesmās. Uguns gaišums un kustība pievilka ar pirmatnēju spēku, un kāds tur brīnums! – aizvēsturiskie instinkti joprojām bija modri un atgādināja, ka tā šajā vietā ir vienīgā dzīvības sargātāja.

Savā ziņā visi šie ziemas kempingi bija spēlēšanās ar ideju par izdzīvošanu par spīti dabas bargumam. Nevienā brīdī Elgai nedraudēja reālas briesmas – viņai bija visi nepieciešamie instrumenti, pārtika, ūdens un pirmās palīdzības aptieciņa. Ja kļūtu pārāk auksti, viņa jebkurā brīdī varētu kāpt mašīnā un braukt atpakaļ uz savu dzīvokli. Ja notiktu kaut kas ārkārtējs, viņa ņemtu telefonu un tūlīt

pasauktu kādu palīgā. Nosacījumi bija viņas pašas izvēlēti, situācija – pašas uzburta, bet tik un tā bija interesanti, izaicinoši un ļoti, ļoti iedvesmojoši. Un jā, arī mazliet patmīļīgi, bet tikai un vienīgi labā ziņā.

Kad gaļa bija gatava, Elga sagatavoja improvizētus burgerus, parūpējusies arī par tādām ekstrām kā siers, mērce un dārzeņi. Tiesa, kad gatavošana prasa tik daudz darba neikdienišķos apstākļos, labi garšo pat visparastākās lietas. Bet kam tāds askētisms vajadzīgs? Elgai bija pat kūciņa, kurai viņa plānoja ķerties klāt, kad būs iekārtojusies uz gulēšanu. Pirms miega aukstos apstākļos esot ieteicams apēst kaut ko cukurotu, lai organismam vieglāk ražot siltumu.

Pagaļu maiss vakara gaitā bija gandrīz iztukšots. Teorētiski varēja doties pēc malkas mežā, bet šoreiz Elga padēvās slinkumam. Bija jau vēls, un vakara galvenais uzdevums bija paveikts, turklāt rīt būs gara, grūta diena, palīdzot brālim ar pārvākšanos. Pārlējusi atlikušo vīnu atpakaļ termosā, Elga nosprieda, ka var arī doties pie miera. Produktus un piederumus viņa savāca maisā un noglabāja mašīnas priekšpusē uz grīdas, bet ugunsroku atstāja dziestam savā nodabā. Tas nebija pareizi, bet šādā laikā iespēja, ka notiks nelaime, bija pārāk maza, turklāt viņai pirms miega patika vērot, kā liesmu atblāzmas caur stiklu atspīd pret mašīnas griestiem.

Iekāpusi savā mobilajā guļamistabiņā *Volkswagen* aizmugurē, Elga atbrīvojās no biežajām virsdrēbēm un acimirkli sajuta, cik auksts ir gaiss. Salonā bija atsevišķs termometrs, kas tagad rādīja nedaudz virs nulles – tātad arī guļammaiss nebūs īpaši siltāks, un vajadzēs daudz enerģijas un ne sevišķi komfortablu minūšu, lai to uzsildītu ar ķermeņa siltumu vien. Parasti viņa tā arī darīja, bet šoreiz

tomēr atļāvās uz brīdi iedarbināt mašīnu un ieslēgt karstā gaisa padevi. Kad kļuva siltāks, viņa izklāja guļammaisu un segas, lai arī tie mazliet pasildās, bet pati uzņēma savu cukura devu. Šādi iekārtotā mašīnas salonā bija neticami mājīgi, bet īpašu šarmu visam piešķīra ar baterijām darbināmās diožu virtenes, kuras Elga bija izkārusi pie griestiem, lai tumšajā laikā nebūtu jātērē mašīnas akumulatora enerģija.

Kad guļvieta bija iesilusi, Elga izslēdza dzinēju un ātri iekārtojās gulēšanai. Tiklīdz gaisa plūsma apstājās, temperatūra strauji sāka kristies un dziestošās mašīnas korpuss saraujoties ik pa brīdim klusi nokrakšķēja. Toties Elgai bija silti. Blakus gulēja pudele ūdens, lai gadījumā, ja naktī sagribas dzert, nebūtu jārij dzīvs ledus, un telefons bija palikts malā zem spilvena, lai pasargātu akumulatoru no aukstuma. Galvā uzvilkusi mikstu cepuri un guļammaisu uzrāvusi līdz degunam, Elga skatījās ārā pa aizmugurējo logu. Drīz tas aizsvīdīs, bet pagaidām vēl varēja redzēt zvaigznes, kas mirguļoja starp augstajiem priekšu vainagiem. Liesmu atblāzmas dejoja pret griestiem kā miniatūras, oranžas ziemeļblāzmiņas, un Elgu bija ieskāvis mājīgums, kam līdzvērtīgu nevarēja rast ne dzīvoklī, ne smalkās viesnīcās un pat ne bērniņas mājās.

Skatiens turpināja klaiņot pa debesīm. To dvēsele bija dzīva un pustumīga sapņainajos uzplaisnījumos iedvesa sen aizmirstas teiksmas par zvaigžņotām būtnēm, kas turienes dārzos godā mūžsenus, cikliskus Visuma ritus.